

УДК:
327(4-672EU)(470+571)
Примљено:
12. август 2008.
Прихваћено:
10. септембар 2008.
Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XX) VII, vol=18
Бр. 4 / 2008.
стр. 1043-1052.

Зоран Милошевић
Институт за политичке студије, Београд

ЕВРОПСКА УНИЈА И РУСИЈА – СТРАТЕШКО ПАРТНЕРСТВО ИЛИ СТРАТЕШКА ЗАБЛУДА?

Сажетак

Односи Европске уније и Русије заснивају се на неколико докумената, Колективној стратегији Европске уније према Руској федерацији, Споразуму о партнерству и сарадњи, али и на тзв. стратешком партнерству. Анализа економских и политичких чињеница показује да и поред значајне економске сарадње и „безграничних могућности“ у овој сфери, односе оптерећују нерешени политички проблеми. Наиме, Европска унија не подржава територијални суверенитет Русије и жели да се ова велика држава разбије на више „независних“ држава. У том смислу залаже се и за уједињење Јужне и Северне Осетије изван Русије, „са перспективом уласка у НАТО“.

Односи између Европске уније и Русије не могу се, дакле, посматрати у оквиру „стратешког партнерства“, пошто не постоје заједничке вредности, па ни интереси не чине базу овог односа, а такође не постоје ни основни елементи искрености.

Кључне речи: Европска унија, Русија, политика, економија, партнерство, сукоб, сарадња

Када се ради о Европској унији, тачније њеној политици много је тога митологизованог и идеализованог, у сфери недодирљивог, пошто је, бар у медијима, а добрим делом и у научним књигама и публицистици, ова велика надржавна творевина стекла монопол на истину, па тако, између осталог, и на тумачења добра и зла, користи и штете. У том смислу излазак из локалног амбијента (Срби-

је) и разматрање односа два приближно једнако моћна субјекта и њиховог међусобног политичког односа може да пружи доказе о реалном у политици Европске уније.

Своју политику Европска унија, када је у питању Русија гради на неколико докумената, односно одређеној политичкој пракси. Најважнији документ у том смислу је „Колективна стратегија Европске уније према Руској федерацији“ и „Споразуму о партнерству и сарадњу“ (СПС), те политици „стратешког партнерства (од 1990. године).

Први документ („Колективна стратегија“) према Русији се, очигледно је, поставља као „старији брат и брат који има монопол на истину“. Наиме, Европска унија жели:

1. да у Русији уведе и учврсти (нео)либерални концепт демократије, правне државе (што, наравно, подразумева да тога тамо нема);
2. да Русију интегрише у Унију (али не као целовити државу у садашњем обиму);
3. да сарађује са Русијом у циљу учвршћивања стабилности и безбедности у Европи, али иза њених граница, и
4. да заједно трагају за универзалним одговорима на заједничке проблеме.¹⁾

Други документ на основу кога Европска унија гради своју политику према Русији је Споразум о партнерству и сарадњи. СПС је закључен 1994., а ратификован је 1997. године. Споразум је „истекао“ (2007), условно речено, мада је и даље репер, због околности, у односима две стране. Наиме, СПС садржи механизам аутоматског продужетка за још једну годину, а после окончања деценије примене, ако ни једна од страна потписница у року од шест месеци до окончања Споразума не обавести другу, у писменој форми, о својој намери да денонсира споразум.²⁾ До сада се то није догодило, али ни преговори о новом Споразуму нису започети, због противљења Пољске и прибалтичких држава. Пољска поставља два услова: прво, да Русија ратификује енергетски уговор са Пољском и да отвори своје тржиште за пољопривредне производе из Пољске.³⁾ СПС,

1) Колективна стратегия ЕС по отношению к России, www.eur.ru

2) Геннадий Друзенко, Евросоюз – Россия: стратегические партнеры, конкуренты или оппоненты?, *Зеркало недели*, No 45 (624) 25 ноября – 1 декабря 2006

3) За спровођење самита Европска унија – Русија не треба сагласност свих чланица Уније, али за закључивање новог СПС-а – треба!

такође, више не задовољава пошто је стварност далеко премашила зацртане договоре, односно не садржи адекватну правну базу за разноразне и интензивне међусобне односе две стране.

СПС је, између осталог, институционализовао сусрете лидера две стране (два пута годишње). Тако обе стране имају повод за разматрање текућих проблема и перспективе међусобних односа на највишем нивоу.

СТРАТЕШКО ПАРТНЕРСТВО ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И РУСИЈЕ

Трећи елемент односа Европске уније и Русије је теза да се ради о „стратешком партнерству“ две стране. Теза је први пут лансирана 1990. године, а обнављана је приликом сусрета лидера две стране. Овај политички став изазвао је мноштво различитих реакција, а адекватно томе објављено је и низ научних радова на ову тему.⁴⁾

Статистички подаци говоре да су економски показатељи сарадње Европске уније и Русије изузетни, тј да је робна размена у последњих пет година порасла за два пута, али када се погледа структура размене запажа се да овде и нема равноправности. Наиме, трговина између две стране износи само 7,3 посто (од све трговине Уније) и чак 53 посто трговине Русије (Индија и Јапан које имају два пута већи БНД од Русије у трговини са Унијом учествују само са 7 посто).

Када се, дакле, анализира руски извоз у Европску унију карта „стратешко партнерство“ губи на аутентичности, али и убедљивости. Наиме, 68,6 посто руског извоза у Европску унију су производи од минерала (64,4 посто енергенти – нафта и гас), затим 9,1 посто су недрагоцени метали и производи од њих; 3,3 посто су производи хемијске индустрије; 2,3 посто драго и полудраго камење и племенити метали; 1,9 посто дрво и производи од дрвета, итд.

4) „Такође, у САД, ЕУ и њиховим сателитима, јавно се говори о могућности и потреби распада Русије која, очигледно, није по њиховој вољи. Тако, на пример, Марк Штејн у чланку „Смрт мајке Русије“ („The Spectator“, 24. 10. 2005.) пише да Русија умире и да је само питање колико ће агонија трајати и колико ће муслиманских држава настати на тлу Русије“. Види: Зоран Милошевић, *Руско питање данас*, Институт за политичке студије, Београд, 2006, стр. 18. Упор.: Зоран Милошевић, „Веймарска метафора“ и Русија. К вопросу об отношениях России и США // Традиции в контексте русской культуры: Межвузовский сборник научных работ. Выпуск XIII. Череповец, ЧГУ, 2006.- С.122-141.

Следствено реченом $\frac{3}{4}$ руског извоза у Европску унију сачињавају енергенти, метали и сировине.

За разлику од Русије, Европска унију извози механичка оруђа, машине, електро-постројења и производе из ове области (37,6 посто); производе хемијске индустрије (12 посто); транспортна средства (10,2 посто); недрагоцене метале и производе од њих (5,3 посто); материјале од полувинаила, пластике и сл (5, 1 посто) итд.

Економске везе Европске уније и Русије, дакле, стварају рекорде по темпу развоја. Крајем 2006. године робна размена је достигла 231 милијарду долара, а потенцијали сарадње су, практично, безгранични. Међутим, економска сарадња држава Европске уније и Русије често се одвија ван наведених докумената, па и СПС-а. Када се анализира економска сарадња запажа се да Русија сарађује са Немачком, Италијом, Француском, Холандијом, Финском и нешто мало Великом Британијом. Остале земље Уније имају скромну трговину са Русијом.⁵⁾ Ова сарадња је последица билатералних споразума, односно „заобилажења“ органа и институција Уније, тј. њене политике према Русији.

Реални економски односи сведоче следеће:

1. да је опште тржиште Европске уније и даље за руску робу и капитал у одређеном степену затворено;
2. двоструки стандарди Европске уније се исказују и у деловању према Русији (кад то могу); на пример, покушавају да униште производњу одређене робе у Русији тако што компензују своју, која је скупља, а да би била јефтинија и на свом и на страним тржиштима, али и да се створи монопол;
3. Европска унија активно ради на дестабилизацији руске економије, посебно у области трговине у државама источне Европе, да би олакшала своје ширење на Исток;
4. Практично сви споразуми у економској сфери које су потписали са Русијом, Европска унија је условила политичким уступцима (развој грађанског друштва, смањење суверенитета, финансирање невладиног сектора, итд).

Може ли се, дакле, говорити о стратешком партнерству?

Морамо одмах рећи да када се посматрају економски показатељи, има основа говорити о „стратешком партнерству“, али када

5) Г. П. Лесников, Стратегия экономических отношений России с Евросоюзом, <http://econom.mslu.ru>

се њима додају политички, онда ова теза губи на снази.⁶⁾ Списак политичких несугласица је дугачак, а ми издвајамо следеће: непотписивање новог СПС-а, збивања и различити ставови око агресије Грузије на Јужну Осетију, постављање против-ракетног штита од стране САД у Пољској и Чешкој који је усмерен против Русије (а што је Европска унија подржала); жеља Москве да у Уједињеним нацијама издејствује за себе право да спроводи миротворачке акције са организацијама као што су Заједница независних држава, Шангајска организација сарадње и слично; затим, постоје очигледни сукоби око сфере утицаја на Истоку Европе, тј. ширења Уније⁷⁾ на Украјину, Грузију, па и на Русију (у том смислу споре се око финансирања политичких партија, невладиних организација и појединачних са задатком да развијају код Руса жељу да и они уђу у Унију⁸⁾; онда, Европска унија жели да истисне Русију из Украјине⁹⁾, Придњестровља, Јерменије, Нагорно Карабаха, Казахстана, Узбекистана, итд.; такође Европска унија жели да **добije пуномоћје да она, а не Русија, решава конфликте на постсовјетском простору!** При томе, Европска унија позива Русију на сарадњу, али само као потчињену страну; Унија оптужује Русију и за то што не користи уцене и политичка условљавања када даје техничку подршку другим земљама, како то она чини, што у принципу дискредитује европску политику „штапа и шаргарепе“.

Институције Европске уније, Светске трговинске организације и САД (заједно и координирано) стварају максимум „преграда“,

- 6) Види: Сабина Фишер, Евросоюз и Россия: как спасти партнерство, *Россия в глобальной политике*, No 3, 2008
- 7) Приликом проширења Европске уније на прибалтичке државе, представници Уније уверавали су представнике Русије и руску јавност да ће чланство ових држава у Унији и у западно-европском клубу довести до побољшања опште климе и њихових односа са источним суседом, да ће помоћи у регулисању појава масовног недавања права грађанства Русима који живе у овим државама, смањити дискриминацију нетитуларног становништва, решиће се проблем транзита до Каљинграда, скинуће се са дневног реда историјске фобије Литванаца, Летонаца и Естонаца... Данас можемо констатовати да се практично ништа није догодило, односно ништа од обећаног није испуњено. Види: Михаил Демулин, Россия – Евросоюз: друзья, попутчики, оппоненты, *Ведомости*, No 77, 02. 05. 2006.
- 8) Јуна 1999. године, Европска унија је усвојила Стратегију развоја односа са Русијом, којом је предвидела подршку оном делу (грађанског) друштва у Русији који подржава улазак Русије у Унију. Види: Свен Хирдман, ЕС и Россия: по итогом председательства Швеции в ЕС, <http://www.edc.spb.ru>
- 9) Европска унија у Украјини подржава денацификацију Руса и њихову асимилацију у Украјинце. У науци, међутим, познато је да су Украјинци Малоруси, односно етнички Руси. Види: Зоран Милошевић, *Од Малоруса до Украјинаца*, прилог проучавању промене културног и националног идентитета Малоруса, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2008.

„задржавања“ и „баријера“ за руски бизнис;¹⁰⁾ Европска унија подржава политику тзв. обојених револуција, тј. смене легитимних народних представника револуционарним средствима и довођење прозападних; Другим речима, у сфери „меке безбедности (култура и образовање) постоји сарадња, а у сфери „тврде безбедности“ (многострана кооперација, контрола наоружања, проблеми енергетике) се налазе у основи сукоба Уније и Русије.

Што се тиче последњих збивања око Јужне Осетије и Абхазије, Савет Европске уније је донео одређена решења које у Москви тумаче као покушај да регион Кавказа ставе под своју контролу. „Решење прихваћено од Савета Европске уније сведочи о тежњи те организације да стави под своју контролу још један стратешки важан регион – Кавказ“.¹¹⁾¹¹ Све се то ради по већ опробаном рецепту из Југославије, прво посматрачи, па посматрачка полицијска мисија, па...

Такође, државе Европске уније су се на иницијативу Пољске, прибалтичких држава, затим Румуније, Бугарске и Шведске окупили (25. јуна 2008. године) у Варшави где су демонстрирали политичку подршку Грузији, а жртве Осетије нису ни споменуте. Да је Европска унија на страни Грузије сведочи и њена делатност у Абхазији где је већина невладиних организација финансирана из Брисела, а све се оне, хорски, залажу за идеје сасвим супротне од оних које има власт. Другим речима, траже враћање у састав Грузије.¹²⁾ Невладин сектор који, како пише Андреј Аејешев, финансира Унија, делује и у Јужној и Северној Осетији стварајући тзв. грађанску иницијативу која заговара уједињење две Осетије изван Русије и „са перспективом њеног уласка у НАТО“.¹³⁾

Наравно, за настале политичке кризе Европска унија прозива као кривца Москву и њен „недемократски“, традиционални систем вредности заснован на ауторитарности и одсуству праве демократије, итд.

10) „Међународни“ аналитички центри које контролишу Унија и САД, по правилу, када се изјашњавају о конкурентности увек Русију оцењују најгорим оценама. Ово произилази из тога што Европска унија и САД Русију сматрају главним геополитичким противником.

11) Петр Искендеров, Евросоюз приступил к реализации на Кавказе юсценария, <http://www.fondsk.ru/article.php?id=1560> Аутор упозорава и на чињеницу да се од 27 држава чланица Уније 21, налази и у НАТО-у, тако да њихови посматрачи нису само посматрачи Европске уније већ и овог агресивног војног пакта.

12) Андрей Арешев, Евросоюз: бросок на Кавказ, <http://www.fondsk.ru/article.php?id=1450>

13) Исто.

Са своје стране Кремљ узвраћа да је Европска унија слаба и разједињена, да води политику дуплих стандарда..., да се одриче хришћанства у корист окултизма, да жели да успостави монопол на истину, те да као таква не може бити стратешки партнер. „Стратешког партнерства не може бити“, пише Јевгениј Никонов, „Јер Европа (после Митерана и Шредера) није више самостални политички субјект. Партнерство делује само у трговини. Садашња Европска унија је послушно оруђе, марионета Америке“.¹⁴⁾

Поред тога Русија има моћно средство одбране и напада, има **монопол** над транспортом гаса из Централне Азије у Западну Европу за који је ова животно заинтересована.

ЗАКЉУЧАК

Односи између Европске уније и Русије не могу се, дакле, посматрати у оквиру „стратешког партнерства“, пошто не постоје заједничке вредности, па ни интереси не чине здраву базу овог односа, а не постоји ни елементарна искреност Уније према Русији. Европска унија тежи да са САД разбију Русију на три дела и да дођу до њених природних богатстава, да денацификују Русе и претворе их у неку послушну безличну масу..., да Осетију уједине, али ван државних оквира Русије и „са перспективом чланства у НАТО“. Са друге стране прагматизам економске сарадње тера их на бесконачне сукоба (економски интереси рађају политичке несугласице). Другим речима, економски егоизма Запада разара базу добрих односа са Русијом, а он је готово незасит када се прикажу користи који се могу извући од слабе или разбијене Русије.

Према томе, нема основних услова за формирање стратешког партнерства, утемељеног на искренности, заједничким вредностима и интересима који би водили ка многостраној и свеобухватној сарадњи. Прича о стратешком партнерству само је још једна политичка илузија. Ипак, ако се са оволико политичких проблема у односима Европске уније и Русије остварује рекордна економска сарадња и адекватно томе – добит, шта би било када би се политички проблеми решили? Због тога, иако синтагма о „стратешком партнерству“ Европске уније и Русије није реална, ова илузија ипак ствара у јавном мњењу здраву слику и даје какву-такву наду да је будућност могућа.

14) Евгений Никонов, Прямо на глазах Европа всё больше становится колонией Америки, <http://www.globalaffairs.ru>

ЛИТЕРАТУРА

- Арешњев, Андрей: Евросоюз: бросок на Кавказ, <http://www.fondsk.ru/article.php?id=1450>
- Бегер, Виктор: Россия – ЕС. Время принимать решения, <http://www.fondsk.ru/article.php?id=1447>
- Геннадий Друзенко, Евросоюз – Россия: стратегические партнеры, конкуренты или оппоненты?, *Зеркало недели*, № 45 (624) 25 ноября – 1 декабря 2006
- Демурин, Михаил: Россия – Евросоюз: друзья, попутчики, оппоненты, *Ведомости*, № 77, 02. 05. 2006.
- Искендеров, Петр: Евросоюз приступил к реализации на Кавказе югославского сценария, <http://www.fondsk.ru/article.php?id=1560>
- Коллективная стратегия ЕС по отношению к России, [www. eur. eu](http://www.eur.eu)
- Лесников, Г. П.: Стратегия экономических отношений России с Евросоюзом, <http://econom.mslu.ru>
- Милошевић, Зоран: *Од Малоруса до Украјинаца*, прилог проучавању промене културног и националног идентитета Малоруа, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево, 2008.
- Милошевић, Зоран: “Веймарская метафора” в России. К вопросу об отношениях России и США // Традиции в контексте русской культуры: Межвузовский сборник научных работ. Выпуск XIII.- Череповец, ЧГУ, 2006.
- Милошевић, Зоран: Русија и интеграције на постсовјетском пространству, *Зборник Матице Српске за друштвене науке*, бр. 120, Нови Сад, 2006.
- Милошевић, Зоран: *Руско питање данас*, Институт за политичке студије, Београд, 2006.
- Милошевић, Зоран: *Путинова политика*, Институт за политичке студије, Београд, 2007.
- **Милошевић, Зоран: Распад Украјине? Украјина после распуштања Верховне раде (парламента), *Нова српска политичка мисао*, http://www.nspm.org.yu/koment_2007/2007_zmilosevic.htm**
- Никонов, Евгений: Прямо на глазах Европа всё больше становится колонией Америки, <http://www.globalaffairs.ru>
- Фишер, Сабина: Евросоюз и Россия: как спасти партнерство, *Россия в глобальной политике*, № 3, 2008
- Хирдман, Свен: ЕС и Россия: по итогам председательства Швеции в ЕС, <http://www.edc.spb.ru>

Zoran Milosevic

Institute for Political Studies, Belgrade

**EUROPEAN UNION AND RUSSIA – STRATEGIC PARTNER-
SHIP OR STRATEGIC MISTAKE?**

Summary

Relations between the European Union and Russia are based on several documents; the Collective strategy of the European Union toward the Russian Federation, the Agreement on Partnership and Cooperation and also on a so-called Strategic partnership. An analysis of economic and political facts proves that, despite significant economic cooperation and „limitless possibilities” in this field, these relations are burdened with unsolved political problems. Particularly, the European Union does not support territorial sovereignty of Russia, and instead wishes to break this big state into several „independent” states. In that context it supports the union of Southern and Northern Osetia outside of Russia, „with a prospect of enrolling into the NATO alliance”. Therefore relations between the EU and Russia cannot really be considered within the framework of a Strategic partnership. This assumption is based upon the apparent lack of mutual interests strategically binding the two entities, the current relationship appears lacking in any form of sincere mutual co operation.

Key Words: *European Union, Russia, politics, economy, partnership, conflict, cooperation*